פון מיין רייזע אין דער וועסט.

א) אידענבריידזש.

פון ב. גאלדשטיין.

איך האב זיך געזעגענט מיט די צוויי אידען אין דער שטעדטיל סטאר-סיטי, ביי דער באהן. — ביידע קרעמער נא-טירליך, ד. ה. צוויי אידען אין איין קראם, שותפים. — און איך האב זיך אריינגעזעצט אין דער בויד, מיט וועל-כער עס זיינען געקומען מיך בעגעגנען דער שוחט פון אידענבריידזש, ה׳ שאליט און ה׳ י. ל. וויקער, אונזער און אויך א קארעספאנדענט און מיטארבייטער פון דער „טעלפארד טון״ און אנדערע ענג-לישע צייטונגען.

די פערד זיינען אויפגעהאדעוועט גע-וואָרען ביי אידען, דער וועג אויף וועל-כען מיר זיינען געפאהרען, איז געמאכט געוואָרען דורך אידישע הענד און אב-פאהרענדיג עטליכע מייל האבען מיר אנגעהויבען צו בעגעגנען אידישע פעל-דער.

עס שטעהען די גאלדענע זאנגען און שאקלען זיך פרום, א מילד ווינטעלע בלאזט און עס שושקעט זיך דער גאל-דענער ים מיט זאנגען, וואס איז דורך אידישער פראצע, דורך אידישע הענט בעארבייט געוואָרען און שטעהט אזוי שטאלץ, אזוי גאוה׳דיג קעגען די גוי׳-אישע פעלדער וועלכע זיינען בחברותא איינס געבען אנדערען אזוי ענג, אזוי קרובה׳ש, דאס עס איז אונמעגליך אונ-טערצושיידען פון די אידישע ביז די ניט אידישע פעלדער.

און לאמיר אייך זאגען אז ניט זעלטען טרעפט איהר אן גוי׳אישע פעלדערוואס שטעהען פערשעהמט קעגען די אידי-שע. די פעלדער וואס זיינען אויסגעאר-בייט דורך די ידי עשיו שטעהען און קוקען פערוואונדערט און מיט התפע-לות אויף די פולע און הויכע זאנגען וואס בויגען זיך צו זיי מיט בענריסונג אריבער פון ישראל׳יקס ערד, פון אידי-שע האמסטעדס.

נאך א פיער שטונדיגער רייזע, זיינען מיר אנגעקומען צו דעם ערשטען אידי-שען האמסטעד פון ה׳ בוקוואלד.

ה׳ בוקוואלד איז א ווייניפעגער, זיין זוהן, אכינדור, האט דא א בעקעריי און דער פאטער, אן אלטער מאן, האט אויף דער עלטער א האמסטעד גענומען און אך, ס׳אר א מין שעהנע פעלד ווייץ! עס פערכאפט דאס אויג און עס ברייט-טעט זיך אויס דאס הארץ! אידישע הענט, אידישע פארמערס, אידישע קא-לאניסטען.

„ער וועט די ווייץ אראבנעהמען, ער וועט זיין פעלד אבארבייטען און ער וועט אראב מיט א טויזענדער!״ אזוי זא גען מיר די אידישע פארם-מבינים.

באלד נאך איהם זיינען מיר צו ה׳ קדיש פענסטער׳ס פארם פערפאהרען. דאס איז איינער פון די פיאנערען, וואס זיינען נאך געגאנגען אזוי טיעף אין וואַ-סער מיט א 4-5 יאהר צוריק, אז אום דאס טייסטערל מיט די עטליכע פאפי-רענע דאלארס זאלען זיך ניט פערנעצען האט ער דאס גענומען אין טויל אריין און אליין, האלב נאקעט, געבראדזעט אין וואסער.

4-3 אידען זיינען זיי דאן פון אפריקא אהער אנגעקומען, מען האט גענומען האמסטעדס, אבער דעם האמסטעד האט מען דאך דאס ערשטע יאהר ניט געקענט עסען, איז מען גענאנגען ווער 5 און ווער מעהר מיילען צו געפינען א פארמער וואס זאל וועלען צו נעהמען א געהילף פאר א דאלאר מיט א פיערטיל א טאג און אט אויף אזא ערגערע בעדינגונגען האט מען זיך געפ׳אנט. און יעצט? — יעצט נעהמען דיזע פיא-נערען שוין באלד ארויס פאטענטען אויף זייערע האמסטעדס וואס זיינען ווערטה צו 3 און צו 4 טויזענד דאלאר.

ה׳ פענסטער איז ארויסגעקומען מיט זיינע פארם-קליידער, מיט זיין הולך און מיט זיינע ניט אבגעוואשענע הענט. דאס איז א געוועזענער האלץ און שטיין שניצער, וואס האט אין קייפטאון זיך פערגינען צו פערדיענען פון 5 ביז 8 און אמאל 10 דאלאר א טאג. אבער ווי יע-דער ארבייטער איז ער אימער אבהענ-ניג געווען אן דעם קאפריז פון זיין באס, ער האט אימער בעדארפט ציטערען פאר סעק, סלעק און אנדערע ארבייטער שלעק און אט איז ער צוזאמען מיט די וויקער׳ס געפאהרען ווערען — פון א שטיין און האלץ שניצער — א פארמער.

און ער איז געוואָרען!

פרעגט דעם אידען קיין זאך, דען עפענט ער דאס טויל וועט איהר אנהוי-בען צו שוידערען הערענדיג זיינע אי-בערלעבונגען, איהר וועט שוידערען הערענדיג ווי מענשען האבען געגעסען פערשימעלטע ברויט, מען איז גענאנ-גען וואכעגלאנג אין איין העמד, מען האט ניט געהאט וואו צו שלאפען און וואס צו עסען, מען האט מורא געהאט אויפצופרעסען צו ווערען פון די־וועלף ביי נאכט און פון די מאסקיטעס ביי טאג.

מען איז געקומען מיט לעדיגע הענט, אונפראקטיש און אלעס האט מען אליין געמוזט שאפען. אנהויבענדיג פון א פלאקען ביז א הויז. מען האט טישען און בענק, הייזער און שטאלען, וואַ-נענס און פלויטען, שטיינען און צימען — אלעס האט מען אליין, מיט איינענע הענט געמאכט.

און די בעלי בתים פון דיזע הענט זיינען געווען ישיבה בחורים, שניצערס, איינינע אויך אפרייטארס און קרעמער.

— אבער מען איז איבערגעקומען — דערצעהלט ה׳ פענסטער — און דאנ-קען גאט, קוקט נור אן מיין פעלד מיט ווייץ, זעהט נור דעם האבער — גין גאלד. איך האב ליעב מיין תבואה איך בין גרייט יעדעס קליינינקייט צו קושען. א קליינינקייט — מיין תבואה! עס איז מיר יעצט גוט, איך בין רייך! וואלטען נור אלע אידען שכל געהאט פארמערס צו ווערען. יעצט איז שוין טויזענד מאל לייכטער צו ווערען א פארמער ווי צוריק מיט 5-6 יאהר ווען קיין איד איז דא ניט געווען און ווען יעדער האט זיך שווער און ביטער געמוזט פלאגען. אפילו אן אויסהעלפער, א „האנד״, וואלט יעצט לייכט געקענט ביי א אידען קריגען אר-בייט צו צוויי און האלב דאלאר א טאג׳

מיר פאהרען ווייטער און עס קומען אונז אקענען דריי ריין-געקליידעטע קינ-דערלעך, פרישע, געזונדע, לויטערע. א יונגעלע פון א יאהר 8 פיהרט זיינע צוויי שוועסטערליך ביי די הענט. דאס זיינען מר. וויקער׳ס קינדער. ער נעהמט זיי אריף אין וואגען, דאס יונגעלע ניט מיר אב „שלום-עליכם״. ער איז ניט שעמעווידיג, ער האט פאר פרעמדע קיין מורא ניט און איז מיט מיר גאנץ שנעל געוואָרען היימיש.

פאר נאכט ווען די ארבייט ווערט אוועקגעלעגט און די אידישע פארמערס צונעהען זיך אהיים מיט פערבערענטע געזיכטער האבען איינינע מיך בעזוכט.

אלע זיינען זיי געקומען מיט זייערע אר-בייטס-קליידער, אום מיר צו געבען א געלעגענהייט צו בעטראכטען דעם אי-דישען פארמער. אלע זיינען זיי געזונד, שטארק, בויעריש, מיט אבגעברענטע, ברוינע געזיכטער, מיט מאזאליסטע הענד, ענטוויקעלטע מוסקולען און מיט פעסטע, זיכערע טריט.

פון וואס רעדען די פארמערס?

— זאלט איהר א קוק טהאן אויף מיין חיי. ריכטיגע ווייד; מיר האבען היינט אן ארבייט געטהאן און א שנייד גע-טהאן סטערטעס-ווייז.

— וועט איהר פיליכט מיר לייהען א טאג א גמילת-חסד? אוך וועל אייך אב-ארבייטען אן אנדערש מאל, ווען איך וועל מעהר צייט האבען.

און אידישע פארמערס לייהען זיך גמילת חסדים. דער לייהעט יענעם א פערד אויף א טאג, דער יענעם אן אקס און א דריטער געהט אליין אלס גמילות חסד ארבייטען צו אן אנדערען אויף׳ן פעלד.

אין פאליטיק מישען זיי זיך ווענינ. זיי זיינען פרעמד פון שטאדטישען לע-בען, זיי ווייסען ניט פון פאליטישען קאמפף, זיי איז אפילו אונבעקאנט די רעסיפראסיטי-פראגע. זיי ווייסען בלויז אז דער ליבעראלער מעמפער אין פאר-לאמענט ה׳ ראוט פון רעדנשיינג סעסק. איז אלרייט, אז מען דארף עפעס, ווענ-דעט מען זיך צו איהם און ער טרייעט זיין בעסט.

אויף מארגען פריה בין איך געגאנגען זעהען ווי ה׳ וויקער א געוועזענער ישיבה בחור, א יונגערמאן פון פוסקים ווי אקערט אזעלכער, ווי געהט ער עס מיט די פערד און אקער-אייזען אויף׳ן פעלד.

די לופט איז פריי און שטארק, דער הימעל הענגט אראב א לויטערער און דער ישיבה בחור אקערט פלייסיג זיין פעלד. „מען מוז זעהן האבען געקסטען יאהר כאטש 10 אייקער״. און ער קאר-טשעוועט אויס די ערד און געהט מיט די פערד אזוי געשיקט, אזוי פלייסיג.

איך שטעה א ווילע און בעוואונדער זיין כח און מיין אז מען דארף דערצו עשיוס גבורה. אבער אט ניט ער מיר איבער דעם אקער אין האנד און איך זעה אז עס איז ניט שווער, אדרבה וואס ווענינער כח מען לענט צו, דעסטא לייכטער און בעסער געהט דער אקער.

ביי די בני ציון.

זונטאג אבענד איז פארגעקומען אין קווינס האל דער אינסטאליישאן מיטינג פון די ניי ערוועהלטע ציוניסטישע אפי-סערס. דער טשערמאן איז געווען דער פריהעריגער פרעזידענט מר. סערעברין. אויף דער פלאטפארמע זיינען געזעסען אלע ניי ערוועהלטע אפיסערס. עס האט געדעדט צום ערשטען דער נייער פרעזי-דענט מר. א. אסאווסקי. ער האט ער-קלערט זיין דעקלאראציאן, וואס איז געווען געדרוקט אין פאריגען נומער „קענעדער איד״ און אפעלירט צו זיינע חברים זיי זאלען איהם העלפען אין זיין אונטערנעהמונג. זעהר א געלונגענע רעדע האט געהאלטען דער רב רבי כהנאוויטש. ער האט זיך געווענדעט צו די אפיסערס און זיי ערקלעהרט די גרוי-סע פעראנטוואָרטליכקייט וואס זיי הא-בען אויף זיך גענומען. נאכהער האט געדעדט מר. דים. מר. סקלאווער (מיט-ארבייטער פון „קענעדער איד״) האט געהאלטען א ווארימע רעדע ערקלעה-רענדיג די שטעלע פון די פועלי ציון צום ציוניזמוס.

אין דער נארטה ענד רעליעף סאסייעטי.

זונטאג דעם 29טען אקטאבער איז אבגעהאלטען געווארען א מיטינג פון דער נארד ענד רעליעף סאסייעטי אין איינשטימיג ביי די אנוועזענדע מעמ-בערס איז עלעקטעד געווארען פרעזי-דענט ישראל לעווין, וויים פרעזידענט חיים לעוויטען, סעקרעטאר שואל טשע-ראשני, טרעזשורער דוד פערילמאן. קאנטראלערס נתנאל נאלדין און עקיבא קנעלמאן. אינווענטייטערס אברהם סער און לייב פיינשטיין. קאלעקטארס: ישראל משה המעלניצקי, אלתר פיש-מאן, פישעל מעזשיכאווסקי, יעקב איי-זינבערג, מר. ס. ווייגער. משה נאלד-בערג, יוסף רייזען, יעקב פינקעלמאן.

נקמה.

פון אראבישען לעבען.

אז איך האב ניט לאנג בעזוכט חיפא האב איך אויפ׳ן ברעג ים ווייעדער גע-טראפען מיין אלטען פריינד אכמעד, וועלכען איך האב גלייך דערקענט.

דאס איז שוין געווען איינמאל אן אכמעד. די נאטור האט איהם משמעות בעשאפען אין איינע פון איהרע אונ-הייסליכסטע מינוטען. דאס איז געווען א קליין געוואוקסענער מענשיל און מען האט דעריבער צוגעגעבען צו זיין נא-מען דעם צונעמענגיש „קוטשוק״, ד. ה. א קליינינטשקער. נאטירליך האט עס איהם זעהר געגרערט. אויסערדעם האט אכמעד געהאט אויסגעקריטע פיס. און טאמער איז עס ווענינ, האט ער נאך פערמאנט אזא גרויסע נאז וואס האט זיך לנמרי ניט געפאסט פאר זיין פליינעס וואוקס. און אז נאט האט שוין געבענשט מיין אכמעד׳ן מיט אזא נאז, איז זי שטענדיג ווי אויף להכעיס געווען רויט.

איז זיך אכמעד געשטאנען אין א טרויעריגער פאזע און האט געקוקט אויפ׳ן ים.

— וואס מאכט עפעס אכמעד? — האב איך איהם געפרעגט.

— אך, עפענדי, מיינע געשעפטען זיינען זעהר-זעהר טרויעריגע... ווי גע-וועהנליך.

— וואס אזוינס? — האב איך ניט פערשטאנען. היי יאהר איז דאך אזא גערעטעניש געווען.

— טאקע אמת! דערפאר אבער זיינען די מענשען, די בחמות און דער מזל זעהר-זעהר שלעכט.

איך האב געוואוסט אז אכמעד איז נאר ניט אזא נאר ווי מען מיינט, אז אין דער אמת׳ן איז ער זעהר קלוג. האט ערגעץ׳ן צופסען פון כרמל בארג א ביב-ליאטהעק און לייענט א סך ביכער.

איך האב געשווייגען און געווארט ביז אכמעד וועט זיך דייטליכער ערקלערען.

— עפענדי — האט ער אנגעהויבען — איך וועל דיר דערצעהלען די גאנצע מעשה, דו זאלסט טאקע אליין זעהן ווי אן ארענטליכער מענש קען אמאל וול-רען צום נארען.

— די מעשה איז אזא געווען: ווי די ווייסט געפינט זיך מיין ווייגנארטען אויפ׳ן כרמל בארג און אזא געראטענער ווי ער איז ווייסטו דוכט זיך אויך. היינ-טיגען יאהר וואלט איך פערדיענט אי-בעריגע 400 פיאסטער.

— וואס זשע איז פארגעקומען? — האב איך געפרעגט.

— הער זשע. קום איך איינמאל אריין אין ווייגנארטען און דערזעה אז א סך בוימער זיינען צוטראטען, די ערד אויפ-געגראבען און די שפיצען פון די צוויי-גען זיינען ארומגעשניטען.

— „ע, — האב איך א טראכט גע-טהאן — דאס האט געוויס מיין שכן סעלים, וואס איז בטבע א גרויסער בעל מקנא, אריינגעטריבען זיינע בהמות צו מיר אין ווייגנארטען און האט פון איהם א תל געמאכט״.

— וואס טהוט מען אבער? געהן צום קאדי [ריכטער]? אבער יענער וועט זיך אויסלאכען: „וואס איז סעלים שולדיג? שולדיג זיינען דאך די בהמותו׳ יא, יא, פאר א יאהרען האט ער מיר איינמאל אזוי געענטפערט. ווענען בעקלאגען זיך קען אלזא קיין רייד ניט זיין.

— וואס זשע האסטו געטהאן?

— איך האב בעשלאסען נקמה נעה-מען פון סעלים׳ען, דער טייוועל זאל איהם איינמאל פאר אלע מאל אוועק-נעהמען אין זיינע הייסע קעסלען. אי-בערהויפט האט זיך אין מיר דער כעס צופלאקערט, ווען איך האב עטליכע טעג כסדר געפונען נייע שאדענס אין מיין ווייגנארטען. איך בין ארויס פון מיין געדולד און האב בעשלאסען אב-שניידען ביי זיינע אקסען די עקען מיט די אויערען.

— ברדר... — בין איך א פערציטער-טער געווארען: — ווי שעהמסטו זיך ניט. דאס איז דאך שרעקליך!

— און דאס וואס זיי האבען מיר גע-פטר׳ט מיין ווייגנארטען איז ניט שרעק-ליך? נו, בקיצור: ביי נאכט האב איך זיך בעהאלטען אין א ווינקעל און האב גענומען אבווארטען די ניט געבעטענע געסט מיט א שער אין דער האנד. עס איז אריבער א קורצע צייט, איך זעה — עס רוקען זיך ארויס פון צווישען די צוויינען צוויי אקסען און האבען זיך גלייך א נעהם געטהאן צו מיינע ווייג-שעל. „אם ענדע האב איך אייך געפאקט׳ — טראכט איך זיך אין הארצען. עס האט קיין מינוט ניט געדויערט ווי איך האב זיך אונטערגע׳נגב׳עט צו איינעם פון די אקסען און האב איהם אראבגע-האקט דעם עק. דער אקס האט זיך פא-נאנדערגערעוועט, טאקע ווי אן אקס, און איז אנידערגעפאלען אויף דער ערד. דערנאך האב איך דיזעלבע אפעראציע געמאכט דעם צווייטען אקס.

אכמעד איז אנטשווייגען געווארען און האט אבגעצויגען דעם אטהעם.

— נו, און וואס איז ווייטער געווען?

— דער צווייטער אקס האט זיך פונקט אזוי צורעוועט ווי דער ערשטער. דער-נאך זיינען זיי ביידע אנטלאפען ווי די אונטערגעשאסענע.

איך בין אזוי צופריעדען געווען מיט מיין נקמה. אלע וועלען דאס יעצט קע-נען אנווייזען אויף סעלים׳ס אקסען: „אט געהען זיי, די גנבים!״ פון גרויס שמחה בין איך אוועק אין שטאדט און האב זיך גוט אנגע׳שיכור׳ט. יעצט שטעלט אייך פאר: איך געה אריין היינט אין דער פריה אין מיין שטאל און — וואס מיינסטו, עפענדי, האב איך דארט אזוינס דערזעהען?

— וואס קען איך וויסען וואס אזוינס דו האסט דארט דערזעהען?

— שטעל זיך פאר: מיינע איינענע אקסען זיינען געשטאנען אהן עקען... זאג אליין, ווי אזוי קען מען זיך ביי א זעלכע אומשטענדען רוהיג בעציהען צום מזל, צו מענשען און בהמות?

ד. נ. וו.

נדבות עבור הת״ת.

ע״י הרב מהחברה „סיק בענעפיט סאסייעטי״ $6,60. מהחתונה של איי-רענבארג $5,30. 2 דאניישאנס צו 50 סענט.

מברית מילה של יצחק זוהאלסקי, 222 לארן סט. נאסף עבור הת״ת ע״י דוד קאנטער $2,90.

גארלעי.

די פיאנא וואס האט געשאפען א נייעס אין פיאנא.

דער אבינער סטייל איז געמאכט פון רייכע מאהאגאני אין בורל האלץ, אדער וויסקאנסין נוס-האלץ אינווענינ אין פון דרויסען, עקסטרא שטארקע בראנדזענע מעטאל פלייטס ביי די קאנטען, מיט פעסטע ברענען, מיט איינגעפאסטע בענדער פארן האלץ, מיט זיכערע פלייט-שטאנגען. בעסטע מעטאלענע אקציאנע שטאנגען. פילע סייז פידעל האלץ, מיט די לעצטע איינארדנונגען פון די נידערינסטע טענער ציא אבקלינ-גען די רייפען זיינען פון מייפעל ברידש, מיט א מעקווירדינען וויעדערקלאנג. גאראנטירט פאר 10 יאר. דער אבינער סטייל קאסט בלויז 475 $ אויף 3 יאהר אויסצאהלען. אויך קרינט איהר פון 295 $, 350 $, 400 $ א. ז. וו. אויף לייכטע אויסצאהלונגען.

אינזער וועכענטליכער ליסט אויף גע-ניצטע און סעקאנד הענדינע פיאנאס ווי בעל-נורליי, היינעס, חיינצמאן, סטענלינג א. ד. ג. ווערט געשיקט פריי ביי אפליקיישאן. פרייז פון 150 $ אין העכער אויף 5 $, 6 $ אין 7 $ דאלער א מאנאט אויסצאהלען.

געדענקט אז מיר מאהנען אייך ניט אין צייט פון סטרייק, סלעק אדער אין פאל פון קראנקהייט.

WINNIPEG PIANO CO.

295 פארטיידזש עוו. וויניפעג, מאנ.

הכחשה.

ווערטהער רעדאקטאר!

אין מיין קארעספאנדענץ פון קאלנא-ריי אין נומער 42 אין אקטאבער דעם 13טען איז צום בעדויערען אריינגעפא-לען א זעהר פערדריסליכער מיסטיק, בעשאפען געווארען ביי אייך, אדער פון דעם זעצער. איך האב ניט געשריבען דאס מען פלעגט אונז שטערען דאוונען, אדער מען פלעגט זיך שלאגען. אזעל-כעס איז קיין מאל ניט פארגעקומען. איך האב אבער יא געשריבען אז זיי פלעגען דאוונען אין דער פריה אין ליי-באר האל און פלעגען נור קומען אונז שטערען ביי די מיטינגען.

עס פערדריסט מיך שטארק וואס אזא מיסטייק איז אריינגעפאלען אין מיין קארעספאנדענץ און די לעזער וועלען מיר געוויס פערצייהען, דען די שולד איז ניט מיינע.

מיט אכטונג

ה. י. קופער.

(קאלנאריער קארעספאנדענט פון „קענעדער איד״).

ע״י מר. יוסף קראליק נאסף סברית מילה אצל צל. שטיימאן סעלקירק עוו. 5 דאלאר עבור התלמוד תורה און 5 דאלאר עבור הנאציאנאל פאנד.

פיעלע פון אונזערע פאטראנייזער דענקען דאס מיר מופען. אבער דאס איז ניט ריכטיג. מיר מופען ניט!

מיר עפענען בלויז א ברענטש אין דער נארטה ענד.

און צו דער ערעפנונג וועלען מיר אין אונזערע ביידע סטודיאס געבען

גרויסע באַרגיינס.

וואטשט נעקסטע וואך אונזער באַרגין אדווערטייזמענט.

CHARACH, BERNSTEIN & COMPANY

PHOTOGRAPHERS.

576 MAIN STREET PHONE GARRY 4144